

Asia: VN/13714/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle hyvinvointialue- ja maakuntajakolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Ehdotettu hyvinvointialuejakolaki (1 lakiehdotus)

Pidämme perusteltuna, että hyvinvointialuejakoa koskeva sääntely erotetaan maakuntajaosta, mikä selkeyttää hallintorakenteita ja mahdollistaa joustavamman aluejaon kehittämisen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävien näkökulmasta. Lain oletus, että hyvinvointialue muodostuu yhdestä tai useammasta kokonaisesta maakunnasta, vahvistaa hallinnollista koherenssia ja helpottaa muun muassa tilastointia ja aluehallinnon yhteensovittamista. Pykälässä esitetty mahdollisuus poiketa maakuntajaosta erityisistä toiminnallisista tai kielellisistä syistä on perusteltu, mutta poikkeusten tulee olla huolellisesti perusteltuja ja dokumentoituja. Tämä varmistaa, että esimerkiksi HUS-yhtymän tai muiden laajojen aluekokonaisuuksien mahdolliset yhdistymiset tai uudelleenjärjestelyt voidaan toteuttaa hallitusti, mutta että lähtökohtana pysyy eheä ja kestävä aluejako.

Erityisen kannatettavaa on, että hyvinvointialueen mahdollisen jakamisen tilanteessa lakiin lisätään velvoite taloudellisen selvityksen laatimisesta. Talousjohtajan näkökulmasta tämä on olennainen lisäys, sillä taloudellinen selvitys on edellytys omaisuuden, velkojen ja muiden velvoitteiden oikeudenmukaiselle ja läpinäkyvälle jakamiselle. Lain 13 §:n ehdotettu sääntely määrittää selkeästi, kuinka jako toteutetaan, jos sopimusta ei ole tehty 6 kuukautta ennen muutoksen voimaantuloa:

- Kiinteistöjen ja niihin liittyvän omaisuuden ja velkojen jako perustuu sijaintipaikkaan,
- Muuhun irtaimeen omaisuuteen ja sopimuksiin liittyvä velka kohdistetaan sille alueelle, jolle omaisuus tai sopimus siirtyy,
- Muu jako tapahtuu väestön jakautumisen suhteessa, ellei perustellusti muuta tarvita tasapuolisuuden varmistamiseksi.

Tässä yhteydessä korostamme myös tarvetta varautua siihen, että velkojen rekisteröinti ja jäljittäminen voivat aiheuttaa haasteita tulevaisuudessa, erityisesti jos velkoja on syntynyt eri tarkoituksiin eikä niitä ole eriytetty alueittain. Tällä hetkellä tilanne on kuitenkin kohtuullisen selkeä, sillä suurin osa hyvinvointialueista on vasta käynnistysvaiheessa, eikä merkittävää velkaantumista ole vielä tapahtunut.

Myös sitoumusten siirtämiseen liittyvä rajoitus – eli ettei vastuuta voi siirtää ilman velkojan tai muun oikeudenhaltijan suostumusta, ellei kyse ole valtiosta – on tärkeä huomio velkojien oikeusturvan kannalta.

Ehdotettu maakuntajakolaki (2 lakiehdotus)

Kannatamme uuden maakuntajakolain säätämistä ja sen tavoitetta määritellä maakuntajako itsenäisesti ja pysyvänä hallinnollisena perustana valtion aluehallinnon, vaalipiirien, oikeuslaitoksen ja aluekehityksen käyttöön. Pidämme myönteisenä sitä, että jatkossa maakuntajako voidaan arvioida erillään sektorikohtaisista muutostarpeista, kuten hyvinvointialueiden uudelleenorganisoinneista.

Tässä yhteydessä haluamme kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että uudessa sääntelyssä voi olla jatkossa vaikeampaa yksittäiselle kunnalle – kuten Jämsälle – hakea maakunnan vaihtoa, vaikka tähän olisi paikallisesti perusteltuja toiminnallisia tai aluekehitykseen liittyviä syitä. Maakuntajaon muuttamisen kriteerit ja prosessi eriytetään jatkossa selvästi omaksi kokonaisuudekseen, mikä lisää päätöksenteon ennustettavuutta, mutta voi myös nostaa muutoksen kynnystä.

Tämä on otettava huomioon erityisesti niissä tapauksissa, joissa alueen identiteetti, yhteistyösuhteet tai palvelurakenteet kohdistuvat toiseen maakuntaan kuin nykyinen hallinnollinen sijoittuminen. Olisi hyvä varmistaa, että muutoksen mahdollisuus säilyy jatkossakin, jos sille on vahvat paikalliset ja strategiset perusteet.

Ehdotetut muutokset hyvinvointialuelain 27 §:ään ja 87 §:ään

Pidämme pääosin kannatettavana ehdotettuja täsmennyksiä hyvinvointialuelain 27 §:n ja 87 §:n sääntelyyn, joilla pyritään lisäämään läpinäkyvyyttä, yhdenmukaisuutta ja kustannustietoisuutta hyvinvointialueiden luottamushenkilötoiminnassa.

Valtuustoryhmien tukemista koskeva 27 § sisältää nyt tarkennuksen, jonka mukaan tuen käyttötarkoitus on yksilöitävä ja tuen määrä ja käyttökohteet on ilmoitettava valtuustoryhmittäin tilinpäätöksessä. Tämä lisää avoimuutta ja mahdollistaa vertailtavuuden alueiden välillä. Kuitenkin olisi tärkeää kuulla aluevaltuustoissa toimivien valtuustoryhmien näkemyksiä siitä, miten esitetyt rajaukset vaikuttavat käytännössä heidän toimintamahdollisuuksiinsa. Onko uudistus nähtävissä päätöksenteon tukemisen järkevänä kohdentamisena, vai koetaanko se keinona heikentää poliittisen työn edellytyksiä? Näillä näkemyksillä on merkitystä, jos sääntelyä jatkossa arvioidaan tai täsmennetään.

Palkkioita ja korvauksia koskevan 87 §:n muutokset ovat perusteltuja. Esityksessä korostetaan, että:

- Kokouspalkkioita maksetaan vain toimielinten ja vaikuttamistoimielinten kokouksista,
- Palkkioiden ja korvausten tulee olla kohtuullisia ja niiden suuruuden tulee perustua luottamushenkilön asemaan ja tehtäviin – huomioiden hyvinvointialueen kokonaisresurssit ja taloustilanne.

Pidämme tätä linjausta oikeansuuntaisena erityisesti nyt, kun hyvinvointialueilla haetaan tasapainoa tiukan taloudenpidon ja toimivan demokratian välillä. On kuitenkin tärkeää, että alueilla säilyy riittävä liikkumavara arvioida palkkiojärjestelmiään paikallisesti, erityisesti eri luottamustehtävien vaativuuden ja ajankäytön näkökulmasta.

Muut huomiot esityksestä

Kokonaisuudessaan pidämme esitystä perusteltuna. Se selkeyttää hallinnon aluejakoja ja tukee pitkäjänteistä alue- ja hallintorakenteen kehittämistä. Myös esityksen tavoite vähentää kustannuksia valtion rahoituksen osalta on kannatettava, kunhan se ei heikennä poliittisten toimijoiden mahdollisuuksia osallistua päätöksentekoon hyvinvointialueilla.

Kannustamme valmistelijoita varmistamaan, että uuden lainsäädännön toimeenpanon yhteydessä tarjotaan selkeät ohjeistukset hyvinvointialueille ja maakuntien liitoille, jotta muutokset voidaan toteuttaa hallitusti ja yhdenmukaisesti koko maassa.

Reijula Jori

Jämsän kaupunki - Kaupunginjohtaja Jori Reijula, vastuuvastuuvalmistelija